

Når poesi, typografi, design og datateknologi møtes, kan forbløffende og herlige saker skje.

Bokstaver i bevegelse

PLATTFORM 2

▽ SCOTT RETTBERG

Oversatt fra engelsk av Kjetil Sletteland

PÅ HORDALAND KUNSTSENTER i Bergen åpnet nylig en utstilling med en serie kortfilmer av kunstneren Len Lye mellom 1935 og 1979. Utstillingen, kuratert av HC Gilje og Anne Szefer Karlsen, presenterer filmene i tilfeldig rekkefølge, på tre skjermer i ulik størrelse, i forskjellige deler av rommet. Filmene kombinerer farger, bevegelse, bokstaver, ord, musikk, filtereffekter, bildekolasjer og særegne virkninger av det fysiske mediet, som riper risset direkte inn i celluloid-filmen. Det bemerkelsesverdige med en film som *Trade Tattoo* (1937) er ikke at den virker fremmedartet på et nåtidig publikum, men heller at den synes så velkjent. To ganger mens jeg så Lyes filmer måtte jeg sjekke kuratortekstene, sikker på at det jeg kikket

dem opprinnelig i overdådige illuminerte utgaver, der typografien virker sammen med illustrasjonene og dekorasjonene. Det kan hevdes at å lese diktene transkribert til ren tekst reduserer verket – slik Blake skapte dem var diktene både visuelle og tekstlige.

I *Un coup de Dés jamais n'abolira le Hasard* («Et terningkast opphever aldri tilfeldigheten», 1897) brukte Stéphane Mallarmé typografiske variasjoner, mellomrommene på siden, ja, til og med falsen for å la leseren selv kombinere tekstfragmentene med hverandre. Verket nevnes derfor gjerne som en forløper for hypertext.

Futuristen F.T. Marinetti benyttet tomrommene på det trykte arket til å skape en følelse av hurtighet og bevegelse, og til å

samme animasjonsteknikken som benyttes i et elektronisk dikt kan brukes til å selge en bil eller til å reklamere for en restaurant. Mens Mallarmé og Marinettis tilnærminger til poesien sjokkerte datidens publikum, går e-poetene simpelthen inn i dagens folkespråk. Gitt hvor enkelt det er – relativt sett – å få til multimediaeffekter på moderne datamaskiner, overrasker det ikke at mange poeter utvider repertoaret med bilder, animasjon, lyd og data-drevne effekter.

Kinetisk poesi er ellers en velkjent tradisjon blant poeter som arbeider med digitale medier, og er spesielt godt representert i *Electronic Literature Collection, Volume 2*, som samler et bredt utvalg av tilnærminger til bevegelig skrift.

▽ Det bemerkelsesverdige med en film som *Len Lyes Trade Tattoo* (1937) er ikke at den virker fremmedartet på et nåtidig publikum, men heller at den synes så velkjent.

på var et av samtidskunstens videoarbeider, omfattende prosessert på datamaskin. Flere av filmene så ut som om de kunne ha vært produsert i fjor. Men lagene av filtre og kinetiske teksteffekter var alle påført på 1930-tallet, ved hjelp av analoge prosesser.

Lye-utstillingen var en påminnelse om at en av de nyere trendene i elektronisk litteratur – verker med bokstaver som beveger seg gjennom rom, ofte med musikk til – ikke akkurat er et nytt fenomen, men noe forfattere og kunstnere har eksperimentert med siden filmteknologiens barndom.

POETER HAR ALDRI LATT SEG ensrette typografisk. Selv om William Blakes dikt som regel gjengis uten illustrasjoner i vår tids antologier, publiserte attenhundretallsdikteren

iscenesette «parole in libertà» (frie ord): Han forkastet linje og rytme til fordel for sammenstillinger av enkeltord og -bokstaver på boksidens typografiske rom. Denne tendensen vender tilbake i moderne elektronisk poesi.

De senere avantgardebevegelsene bygget på symbolistene og futuristene, i sitt arbeid med visuell poesi, lydpoesi og videopoesi. Disse tradisjonene utfordrer oppfatningene våre om bokstaver, ord, tekstlinjer, tomrom, bevegelse og semantikk. Tilføyelsen av datamaskinen og nettet til poetenes verktøykasse fører ikke til noe essensielt nytt, men fortsetter snarere en tradisjon med røtter i den historiske avantgarden. Den kan faktisk an vise punktet der disse formene har opphørt å være avantgarde, siden de nå inngår i hverdagens media fra TV til Internett. Den

PETER CHOS «WORDSCAPES» og «Letterscapes» blir av forfatteren beskrevet som «typografiske landskap». I «Wordscapes» plukker vi en av bokstavene som sirkulerer på skjermen foran oss; deretter føres vi videre til en kort skisse basert på et ord som starter med den bokstaven. Skissene er interaktive i den forstand at idet vi flytter markøren, reagerer typografien semantisk på berøringen: Når vi flytter markøren seiler vi over himmelen med «Aloft»; går vi gjennom «Vanish» forsvinner bokstavene foran øynene våre; «Xenophobia» unngår markøren. Motstykket «Letterscapes» ligner, men er enda mer finkornet. Her møter vi bokstaver som selvstendige enheter, men når de virker sammen, blir de til tredimensjonale objekter med ulike geometriske former. Begge arbeidene er perler av fiks design og typografisk vidd, produsert i programmeringsspråket Processing.

«Ah» av K Michael og Dirk Vis er elegant i all sin enkelhet, der verket slentrer uanstrengt gjennom store temaer som tid og Einstein. Med jevne mellomrom får leseren en aha-opplevelser. Teksten er stort sett en